

Мірковець Дмитро Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ФУНКЦІЇ ПРАВОСУДДЯ ТА КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ

Як відомо, науково-практична дискусія про співвідношення функції правосуддя та контрольної діяльності суду (також судовий контроль визначають як особливу форму правосуддя, його функцію, форму судової влади, принцип кримінального провадження) до цього часу не завершена.

Досліджуючи проблему контрольної діяльності на досудовому розслідуванні, а зокрема поняття, зміст та місце судового контролю у цій системі, ми дійшли певних висновків також і щодо співвідношення судового контролю і правосуддя, що дає можливість долучитися до згаданої дискусії.

Вважаємо, що судовий контроль є самостійним напрямом реалізації судової влади на досудовому провадженні. Зміст функції правосуддя полягає у вирішенні справи по суті, що відбувається на судових стадіях.

Відмежування функції правосуддя і судового контролю ми убачаємо у наступному:

– за стадією кримінального провадження: судовий контроль здійснюється на досудовому розслідуванні, правосуддя на стадії судового провадження;

– за метою здійснення цих видів судової діяльності, для правосуддя – це вирішення правового конфлікту (за матеріальним правом), а для судового контролю – забезпечення дотримання прав осіб на досудовому розслідуванні;

– За суб'єктами – для здійснення судового контролю визначено спеціального суб'єкта – слідчого суддю. Так, відповідно до КПК України, слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, – голова чи за його визначенням інший суддя відповідного апеляційного суду (п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України), суддя – голова, заступник голови, суддя Верховного Суду, Вишого антикорупційного суду, апеляційного суду, місцевих загальних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний (п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України). Законодавець визначає суб'єктів, які здійснюють правосуддя через поняття «суддя» – голова, заступник голови, суддя Верховного Суду, Вишого антикорупційного суду, апеляційного суду, місцевих загальних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний (п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України);

– за формою судового рішення: для реалізації функції правосуддя – вирок, ухвала, формою реалізації судового контролю є ухвала слідчого судді до порядку розгляду якої та змісту висуваються вимоги залежно від виду обмеження. Судовий контроль має самостійну форму реалізації, а судова практика за напрямом судового контролю – окремий напрям судової практики, що являє правові положення, які сформульовані за результатами розгляду слідчим суддею клопотань та скарг учасників досудового провадження та однакового багаторазового застосування правових норм для вирішення питань, які порушуються у клопотаннях та скаргах. Особливе значення практики судового контролю полягає у тому, вона здатна і часто компенсує недоліки та прогалини КПК України, що виражаються у неврегульованості (недостатньому регулюванні) певних процесуальних відносин та механізмів, що стосуються законності досудового провадження, захисту прав його учасників.

При цьому судовий контроль не відокремлений, а узгоджується і відповідає завданням судочинства, адже судовий контроль на досудовій стадії створює, забезпечує умови для законності судового розгляду, він здійснюється за правилами судового розгляду, його наслідком є рішення обов'язкове для виконання.

Відповідно до ст. 369 КПК України, судовими рішеннями є: вирок – судове рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті; ухвала – судове рішення, у якому слідчий суддя, суд вирішує інші питання; суд касаційної інстанції у випадках, передбачених цим Кодексом, приймає постанови.

Контекст застосування понять «ухвала слідчого судді», «ухвала суду», включно із одночасним згадуванням у правовій нормі у вигляді переліку (наприклад, ч. 2 ст. 117 КПК України: ухвала слідчого судді, суду про поновлення чи відмову в поновленні процесуального строку може бути оскаржена в порядку, передбаченому цим Кодексом) дає підстави для висновку про їх законодавче розмежування, а отже і самостійність.

Суттєвим кроком у заповненні законодавчих прогалин, є прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» від 4 жовтня 2019 року № 187-ІХ, яким, серед іншого, ухвалу слідчого судді було додано до переліку судових рішень (визначено різновидом ухвали). Таким чином, дискусія про обов'язковість виконання ухвали слідчого судді, оскільки вона не є судовим рішенням (з буквального розуміння ст. 369 КПК України до внесення відповідних змін), можливість роз'яснення ухвали слідчого судді та інших пов'язаних питань – вичерпана. Щоправда, наразі не вирішене питання щодо внесення відповідних змін до ст. 382 КК України.

Таким чином, процесуальним результатом судового контролю є постановлення судового рішення у формі ухвали слідчого судді, що має відповідати вимогам, що висуваються до судових рішень і є обов'язковим для виконання.